2. Горбулін В. П. «Гібридна війна» як ключовий інструмент російської геостратегії реваншу. *Стратегічні пріоритети.* 2014. № 4. С. 5.

3. Брижатий Є. Військова освіта в контексті національної безпеки та оборони: сучасний підхід. *Військова освіта.* 2020. № 1(41). С. 35–45.

4. Приходько Ю. Підготовка військових фахівців у провідних країнах світу: основоположні засади та тенденції. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології.* 2017. № 3(67). С. 285–299.

5. Данильченко О. А. Теоретичні аспекти професійної підготовки майбутніх офіцерів Національної гвардії України. *Теорія і методика професійної освіти.* 2024. Випуск 70. С. 99–102.

DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-613-6-106

КРИМІНАЛЬНІ ПРОСТУПКИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ ТА РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА

Вакула Ірина Юріївна
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального права і кримінології
юридичного факультету
Львівського національного університету імені Івана Франка

В українському кримінальному законодавстві кримінальне правопорушення поділяється на злочини та кримінальні проступки. Відповідно до ч.2 ст.12 КК України кримінальним проступком є діяння (дія або бездіяльність), за вчинення якого передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше трьох тисяч неоподаткованих мінімумів доходів громадян або інше покарання, не пов'язане з позбавленням волі. Перш ніж перейти до порівняльного аналізу кримінального проступку в кримінальному законодавстві України та Республіки Польща, варто згадати про генезис цього правового поняття.

Отже, появі «кримінального проступку» в Україні передувало прийняття у 2012 році Кримінально-процесуального кодексу України, серед його нових положень особливу увагу привернув і інститут кримінальних проступків. 1 липня 2020 року набирає чинності Закон України № 2617-VIII від 22 листопада 2018 року «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень»,

згідно з масштабом і значенням цих змін, вказаний закон умовно можна назвати «малою реформою кримінального законодавства України». Цим законом поряд із поняттям «злочин», до змісту Кримінального кодексу України введено нове раніше не відоме кримінальному законодавству України поняття «кримінальний проступок», як вид кримінального правопорушення [3].

Відповідно до внесених змін та згідно з ч. 1 ст. 12 КК України кримінальні правопорушення поділяються на кримінальні проступки і злочини. Такий поділ законодавець здійснює, використовуючи бінарний (від латин. binarius – подвійний, двоїстий) підхід, який полягає в тому, що об'єктом кримінально-правового регулювання визнаються два види кримінально караних діянь – *злочин* і *проступок (кримінальний проступок)*, які відрізняються між собою певними соціальними властивостями і юридичними наслідками – ступенем їх караності (цей підхід має місце в КК ФРН, Франції, Іспанії, Швейцарії, Австрії, Литви, Латвії ін. держав). До внесення змін, в КК України діяв *моністичний* підхід (від грецьк. monos – один, єдиний), суть якого полягала у тому, що до сфери кримінально-правового регулювання відносили *лише один об'єкт – кримінально каране діяння* – «*злочин*» [4, с. 9.]

Український законодавець в чинному кримінальному законодавстві передбачає фундаментальне поняття «кримінального правопорушення», при цьому зазначаючи його ознаки та види. Натомість, варто зазначити, що в Кримінальному кодексі Республіки Польща польський законодавець в цілому в окремій статті поняття та ознаки кримінального правопорушення не визначає. Проте, в Главі 1 «Принципи кримінальної відповідальності», в ст. 1 КК Республіки Польщі зазначено, що підставою кримінальної відповідальності може бути вчинене винним заборонене діяння, яке є суспільно шкідливе, заборонене кримінальним законом під загрозою застосування покарання, який діяв на момент вчинення злочину.

Відтак, дефініцію кримінального правопорушення можна сформулювати на підставі ст. 1, 2, 7 і 9 КК Республіки Польщі: «Злочином є діяння (дія або бездіяльність) суспільно шкідливе, вчинене особою умисно або неумисно, заборонене кримінальним законом під погрозою застосування покарання як за тяжкий злочин (zbrodnia) або як за менш тяжкий злочин (wystepek). Не є злочином діяння суспільна шкідливість якого є незначною».

З поданого визначення вбачається поділ кримінальних правопорушень в польському кримінальному законодавстві на тяжкий злочин (zbrodnia) та менш тяжкий злочин (wystepek). Критерієм такого поділу є ступінь суспільної шкідливості, який відображається в санкції конкретної статті. Відповідно §2 ст. 115 КК Республіки Польщі

до критеріїв визначення ступеня шкідливості злочину відносять вид та характер порушеного права, розмір заподіяної чи (розмір потенційної загрози заподіяння шкоди) загрози заподіяння шкоди, спосіб та обставини вчинення злочину, небезпечність вчинених діянь та характер їх вчинення, мотиви винного, вид порушених (правил поведінки) засад обережності та ступінь їх порушення. Отже, всі перераховані критерії при визначенні ступеня шкідливості охоплюють, як об'єктивні, так і суб'єктивні обставини. Зауважимо, що в КК Республіки Польщі 1969 року до ознак злочину відносили «суспільну небезпечність», проте з прийняттям кримінального кодексу 1997 року ознака «суспільної небезпечності» була замінена на ознаку «суспільна шкідливість». Однак така зміна термінології не означає зміни суті самого злочину, а тому дані терміни «суспільна небезпечність» та «суспільна шкідливість» є поняттями умовними, вважають польські науковці [5, 29].

Поширеним поділом кримінальних правопорушень в науці кримінального права Республіки Польщі є їх поділ не на два види відповідно до кримінального кодексу, а на три, а саме: тяжкий злочин (zbrodnia), менш тяжкий злочин (wystepek) та проступки (wykroczenia). Такий вид поділу є похідним від поділу у французькому кримінальному праві (crimes, delits, contraventions). Вагомість та особливість проступків, як третьої категорії злочинів була зазначена ще при створенні КК Республіки Польщі 1932р. в окремому законодавчому акті «Право про проступки», також виданому у 1932 року. А в 1971 році було створено кодекс проступків, який є чинним і до сьогодні.

В науці кримінального права Республіки Польщі можна виділити три підходи щодо визначення поняття проступків (wykroczen), як окремої категорії правопорушень: 1) відповідальність за проступки (wykroczenia) не тотожна криімнальній відповідальності за злочини (przestepstwa); 2) проступки (wykroczenia) слід розглядати, як правопорушення, за вчинення яких особа несе кримінальну відповідальність у широкому розумінні, проте такі проступки не прирівнюється до злочинів, визначених в КК Республіки Польщі; 3) певна частина проступків (wykroczen) розглядають як адміністративні делікти, проте це не означає що всі проступки (wykroczenia) слід визначати лише як адміністративні правопорушення.

Суттєвим критерієм розмежуванням кримінальних правопорушень: злочину (zbrodnia), менш тяжкого злочину (wystepek) та проступку (wykroczenia) є процесуальний порядок притягнення до відповідальності. Кримінальна відповідальність за вчинення злочину (zbrodnia) та менш тяжкого злочину (wystepek) реалізується в порядку кримінального провадження, а відповідальність за проступки (wykroczenia) – в порядку окремого провадження у справах про проступки

(застосовується окремий процесуальний кодекс – Kodeks postepowania w sprawach o wykroczenia).

Польський науковець Л. Гардоцький зазначає, що відмінність злочинів від проступків вказує на похідний характер останніх. Вчинення проступків не має такого морального осуду, який є характерним для більшості злочинів. Той факт, що в КК Республіки Польщі вказано лише два види злочинів, чітко відмежовує їх від проступків. Всупереч тому, науковець не заперечує факту існування в польській правовій системі відповідальності кримінально-адміністративної, яка тягне за собою ряд проблем і питань, що стосуються класичних засад кримінальної відповідальності [5, с. 32].

У своїй праці Г.В. Федотова, досліджуючи інститут кримінального проступку, робить висновки, що частина польських науковців вбачають у польському законодавстві про проступки специфічну підгалузь кримінального права. А Кодекс про проступки 1971р. розглядається ними як джерело кримінального права. У польській науковій думці зазначається, що між тяжкими злочинами і менш тяжкими з одного боку, і проступками – з другого боку немає якісних відмінностей. Ці діяння вчиняються під загрозою кари, є діяннями якісно тотожними, що випливає з видів покарань та їх спільної ознаки суспільної шкідливості. Відповідальність за проступки в Республіці Польща ще називають кримінально-адміністративною відповідальністю. Зокрема право проступків (тобто, кримінально-адміністративне право) – це галузь права споріднена з кримінальним правом.[6, с. 154].

Про відокремленість адміністративного та кримінального права стверджує О.А. Банчук. Законодавство про адміністративні проступки майже повністю відокремлене від кримінального права. Такий стан зумовлюється існуванням кодексу про адміністративні делікти, які регулюють відмінні від кримінального права діяння. Зокрема, враховуючи численні зміни до Кодексу проступків 1971р., можемо стверджувати що польський законодавець свідомо створює законодавство про адміністративні делікти окремо від кримінального. [7, с. 100].

Аналізуючи польське законодавство про проступки, можна зробити висновки, що право проступків хоча і відокремлене в окремий нормативно-правовий акт, Кодекс проступків, однак загальні положення про проступок є тотожні з загальними положеннями про злочин. Тому це з одного боку створює ілюзію спорідненості, а з іншого відокремленості проступку та злочину, як окремих правових явищ, і тому потребує подальшого дослідження.

Література:

1. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. *Відомості Верховної Ради України.* 2001. № 25–26. Ст. 131. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14

2. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks Karny. URL: http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970880553/U/D19970553Lj.pdf

3. Новий етап розвитку кримінального законодавства України / С. Кравченко, М. Панов. *Голос України*. URL: https:golos.com.ua

4. Панов М. І. Кримінальне правопорушення і його види : лекція / М. І. Панов. Х. : Право, 2019. С. 9.

5. Gardocki Lech. Pojecie przestepstwa i podzialy przestpstw w polskim prawie karnym. Lublin ; Polonia : Wydawnictwo uniwersytetu M. Curie-Sklodowska, 2013. Vol. l. № 2. S. 29–40.

6. Федотова Г. В. Особливості правового врегулювання інституту кримінального проступку в законодавстві Литовської Республіки та Республіки Польща. *Право і суспільство*. 2016. № 2, ч. 2. С. 152–156.

7. Банчук О. А. Законодавство про адміністративні делікти європейських держав: загальна характеристика. *Адміністративне право і процес.* 2015. № 1(11). С. 96–110.